

Wmo monitor 2009

Tussenevaluatie Wmo
Gemeente 's-Hertogenbosch

Afdeling O&S
Afdeling Welzijn
Februari 2010

Samenvatting

Op 26 juni 2007 heeft de raad het Wmo beleidsplan 'Meedoen en erbij horen' vastgesteld. Daarin staan onze ambities en meetbare doelstellingen voor 2010 op het gebied van leefbaarheid, zorg, wonen, participatie, jeugd, educatie en gezondheid.

Onze ambitie is Meedoen en er bij horen. Daarmee willen we bereiken dat iedereen zijn talenten kan benutten, zelfredzaam is, actief aan de samenleving meedoet en aandacht heeft voor elkaar en zijn omgeving. Mensen moeten prettig kunnen samenleven en terug kunnen vallen op een goed sociaal netwerk. Ook willen we dat onze inwoners zo lang mogelijk en zo zelfstandig mogelijk blijven functioneren. Daarvoor is het nodig dat mensen grip hebben op hun individuele problematiek en ondersteuning krijgen als hulp vanuit de eigen omgeving niet meer toereikend is.

De Wmo monitor 2009 laat zien waar we staan op weg naar het bereiken van onze doelstellingen. Het is een vervolg op de Wmo monitor 2007, de nulmeting. In 2010 wordt de 'eindmeting' verricht, deze wordt gepubliceerd in het voorjaar van 2011.

Op veel terreinen van de Wmo kunnen we concluderen dat we goed op weg zijn. De betrokkenheid van inwoners bij hun eigen buurt is hoog en de sociale samenhang is stabiel. Het aantal vrijwilligers blijft op een hoog niveau (34 procent). Het aantal mantelzorgers neemt echter toe. Het aantal mantelzorgers dat de zorg als zwaar ervaart daalt. De inwoners weten het ondersteuningsaanbod steeds beter te vinden. Dit geldt niet alleen voor de (individuele) Wmo voorzieningen die de gemeente verstrekt maar bijvoorbeeld ook voor opvoedingsondersteuning en voor ondersteuning aan mantelzorgers en vrijwilligers. De oprichting van het Centrum voor Trajecten en Bemoeizorg vormt een belangrijke stap in het realiseren van samenhangende ondersteuning aan bijzondere doelgroepen.

Een aantal ontwikkelingen vragen extra aandacht:

Het percentage inwoners dat aangeeft zelden of nooit familie, vrienden of goede bekenden te ontmoeten is tussen 2006 en 2008 licht toegenomen. Dit percentage is sterker toegenomen in de aandachtgebieden en onder mensen met een beperking. Toch is het aantal mensen dat aangeeft te weinig sociale contacten te hebben ongeveer stabiel gebleven. Daarnaast behoeft de zelfredzaamheid onder mensen met een beperking aandacht. De zelfredzaamheid onder mensen met een beperking is tussen 2006 en 2008 afgenomen.

De monitor laat op de prestatievelden de volgende ontwikkelingen zien:

Prestatieveld 1: Sterke wijken

Samenleven in de wijk

De betrokkenheid van de bewoners bij hun eigen buurt is hoog en de sociale samenhang is stabiel. Echter het aandeel inwoners met weinig sociale contacten neemt toe, deze ontwikkeling is het sterkst in de aandachtsgebieden (van 2 procent in 2006 naar 6 procent in 2008) en onder mensen met een beperking (van 4 naar 11 procent). Toch is onder alle groepen het aantal inwoners dat zélf vindt te weinig sociale contacten te hebben ongeveer gelijk gebleven.

Passende voorzieningen

De tevredenheid van bewoners met de voorzieningen in hun wijk is ongeveer gelijk gebleven. Inwoners zijn iets minder tevreden over winkels voor de dagelijkse boodschappen en parkeergelegenheid. Het aandeel jongeren dat jongerenvoorzieningen mist is gedaald.

Prestatieveld 2: Jeugd en preventie

Informatie en advies, signalering en toeleiding naar hulpaanbod

De voormalige opvoedwinkel is omgedoopt tot CJG Hinthamerstraat. In 2009 is in Oost het eerste wijkgerichte CJG geopend. Op 26 februari 2010 is in West een tweede wijkgericht CJG geopend. Ouders weten opgroei- en opvoedingsondersteuning steeds beter te vinden. In 2007 wist 32 procent waar men terecht kan, in 2008 is dit 44 procent. Met de oprichting van Zorg(advies)teams is de basis voor een sluitende zorg voor jeugdigen van 0 tot 23 jaar gerealiseerd.

Participatie

Het bereik van de voor- en vroegschoolse educatie is toegenomen van 60 procent in 2006 naar 70 procent in 2008. Schakelklassen zijn in het leven geroepen om taalachterstand aan te pakken. Het aantal leerlingen in schakelklassen is toegenomen van 24 in schooljaar 2006/2007 tot 97 in 2008/2009. Het aantal geregistreerde voortijdig schoolverlaters is gedaald van 2930 in schooljaar 2005/2006 tot 1573 in schooljaar 2007/2008. Dit is mede het gevolg van verbeterde registratie, maatregelen op scholen en intensieve begeleiding via Traject Op Maat.

Prestatieveld 3: Informatie, advies en ondersteuning

Stedelijk Wmo-loket

Op 1 juni 2008 is het stedelijk Wmo-loket geopend. Hier kunnen alle inwoners van 's-Hertogenbosch terecht met vragen over welzijn, zorg, woonvoorzieningen en inkomensondersteuning. In 2007 wist ongeveer 30 procent van de inwoners van 's-Hertogenbosch waar men terecht kan voor informatie, advies en ondersteuning. In 2008 is dit 40 procent. In 2008 is het Wmo loket zelf nog niet heel bekend onder de inwoners van 's-Hertogenbosch. 17 procent van de inwoners van 's-Hertogenbosch kent het Wmo-loket. Van de mensen met een beperking is dit 26 procent. Van de personen die een bezoek hebben gebracht aan het Wmo-loket is 63 procent tevreden over de informatie die het Wmo-loket verstrekt heeft.

Wijkpleinen

Na de opening van het stedelijk Wmo-loket is gestart met het ontwikkelen van het concept en de voorbereiding van twee van de geplande zeven Wmo informatie- en adviespunten in de wijken. Het concept bouwt voort op de sterke kanten van de wijkwinkels die in onze stad al jaren draaien. In februari en maart 2010 zijn de eerste twee Wijkpleinen geopend in Rosmalen nabij Perron-3, en in West in de Helftheuvelpassage, in bibliotheek.Helftheuvel.

Prestatieveld 4: Vrijwillige inzet en mantelzorg

Vrijwilligers en mantelzorgers

Het aantal vrijwilligers in 's-Hertogenbosch blijft op een hoog niveau (34 procent). De manier waarop vrijwilligerswerk gedaan wordt verandert wel. Men doet vaker incidenteel en kortdurend vrijwilligerswerk. Het percentage mantelzorgers is gestegen van 17 procent in 2006 naar 21 procent in 2008. Het aantal mensen dat de mantelzorg als belastend ervaart is gedaald van 12 naar 8 procent. Meer inwoners weten waar zij terecht kunnen voor ondersteuning op het gebied van vrijwilligerswerk of mantelzorg. Dit aandeel steeg van 28 procent in 2006 naar 35 procent in 2008.

Prestatieveld 5: Deelname bevorderen

Geschikte huisvesting

Er is veel gebouwd voor ouderen met een zorgbehoefte ('t Geerke, Ploosche Hof, uitbreiding Clockenweerde en Mariaoord). Voor deze groep zijn nog verschillende projecten in voorbereiding (onder meer de Annenborch en de Biechten). Meer specifiek: in 2008 zijn 76 seniorenpluswoningen en 36 zorgeenheden opgeleverd, in 2009 61 seniorenplus, 52 wooneenheden, 50 zorg- en 75 verpleegeenheden.

In 2008 en 2009 zijn diverse projecten gereedgekomen of in aanbouw genomen voor mensen met een beperking of mensen die zijn aangewezen op een vorm van begeleid wonen. Het betreft projecten in Deuteren, De Donk, 't Geerke, de Beethovenlaan, de Amundsenstraat en Broekland. Ook in de bestaande voorraad hebben mensen als opstap naar zelfstandig wonen een plek gekregen, bijvoorbeeld in de Parklaan en in de Aawijk.

Meedoen

Mensen met een beperking ervaren meer drempels met het meedoen aan de samenleving (dan mensen zonder beperking). Afhankelijk van de beperking kunnen dit fysieke drempels zijn als toegankelijkheid van openbare ruimte, gebouwen of vervoer, financiële drempels met betrekking tot het bekostigen van activiteiten of problemen met geaccepteerd worden.

Het Gehandicaptenplatform beoordeelt jaarlijkse diverse plannen en gebouwen op bereikbaarheid en toegankelijkheid en overlegt hierover met de gemeente. In 2009 zijn alle basisscholen beoordeeld. Het college heeft afspraken gemaakt over de realisatie van noodzakelijke aanpassingen.

Sinds 2009 is bij het Servicepunt Sport en Bewegen een sportcoach voor mensen met een handicap aangesteld, gericht op verbetering van deelname van mensen met een beperking aan (reguliere) sportactiviteiten.

Zelfredzaamheid

Hoewel de bekendheid van ondersteuningsmogelijkheden toeneemt, is de schaalscore voor zelfredzaamheid voor mensen met een beperking gedaald. Van 7,1 in 2006 naar 6,4 in 2008.

Prestatieveld 6: Individuele verstrekkingen

Toegankelijk vervoer

Samen met andere partijen werken we aan de uitvoering van een meerjarenplan voor het (rolstoel)toegankelijk maken van het busvervoer. De Regiotaxi 's-Hertogenbosch is een aanvulling op het openbaar vervoer in de regio. Inwoners die vanwege een beperking niet met het reguliere openbaar vervoer kunnen reizen, kunnen tegen gereduceerd tarief met de Regiotaxi reizen.

In 2008 hebben ongeveer 3100 inwoners een Wmo vervoerspas. Dit is 100 minder dan in 2006. Onderzoek heeft uitgewezen dat pools voor scootmobielen om veiligheidsredenen niet haalbaar zijn.

Individuele verstrekkingen

In 2008 zijn bijna 2.600 nieuwe individuele voorzieningen toegekend aan mensen met een beperking. Er zijn bijna 600 woningaanpassingen gedaan. Er zijn 321 nieuwe passen voor de Regiotaxi toegekend en 130 mensen hebben een scootmobiel gekregen. Met het oog op kostenbesparingen streven we er naar zoveel mogelijk individuele voorzieningen te herverstreken (in plaats van steeds nieuwe te verstrekken). Bij scootmobiel bedraagt het herverstrekkingspercentage 75 procent. Met ingang van 2007 verzorgt de gemeente ook de verstrekking van hulp bij het huishouden. In 2007 was het aantal voor het eerst toegekende verstrekkingen hulp bij het huishouden 733, in 2008 1536.

Tevredenheid

In 2007 zijn de meeste mensen die gebruik maken van hulp bij het huishouden tevreden over de dienstverlening van de leveranciers. Men is vooral tevreden over de snelheid (71 procent), maar ook over de hulp zelf (60 procent) en de afhandelingstijd (63 procent).

Prestatievelden 7, 8, en 9: Samenhangende ondersteuning voor bijzondere groepen

Bijzondere groepen

Onder bijzondere groepen verstaan we mensen met ernstige psychische/psychosociale en/of verslavingsproblemen, die tevens problemen hebben op minimaal twee levensgebieden en niet voldoende redzaam zijn om deze problemen zelfstandig (of met hulp van hun sociale omgeving) op te lossen. In 's-Hertogenbosch behoren ongeveer 3100 personen tot de bijzondere doelgroepen. We streven naar een sluitend zorg- en ondersteuningsaanbod voor bijzondere groepen.

Afstemming in hulpverlening

In februari 2008 is het Centrum voor Trajecten en Bemoeizorg (CvTB) van start gegaan. Het CvTB is een samenwerkingsverband van Juvans, Reinier van Arkelgroep, Stichting Maatschappelijke Opvang (SMO) en Novadic-Kentron. Het CvTB zien we als de spin in het web voor hulp aan bijzondere doelgroepen. Medewerkers van de vier organisaties die werken vanuit het CvTB zoeken cliënten actief op (onderdeel bemoeizorg), en dragen zorg voor een samenhangend plan van aanpak. Het CvTB brengt ook andere betrokkenen en uitvoerende organisaties bij elkaar en zorgt ervoor dat er één regiovoerder is die de gehele aanpak coördineert. Ook nazorg maakt onderdeel uit van de aanpak.

In de eerste twee jaren is vooral geïnvesteerd in de kwaliteit van de samenwerking en van de trajecten en in een passend registratiesysteem. In 2009 is voor 189 cliënten een integraal plan van aanpak opgesteld en uitgevoerd.

Inhoudsopgave

Inleiding	9
Leeswijzer	10
Prestatieveld 1: Sterke wijken.....	11
Ambitie 1.1: Samenleven in de wijk	11
Ambitie 1.2: Passende voorzieningen.....	13
Prestatieveld 2: Jeugd en preventie	15
Ambitie 2.1: Informatie en advies.....	15
Ambitie 2.2: Signalering en toeleiding tot hulpaanbod.....	16
Ambitie 2.3: Licht pedagogische hulp	17
Ambitie 2.4: Zorgcoördinatie op lokaal niveau	18
Ambitie 2.5: Participatie en actief burgerschap.....	19
Prestatieveld 3: Informatie, advies en ondersteuning.....	20
Ambitie 3.1: Informatie, advies en ondersteuning.....	20
Prestatieveld 4: Vrijwillige inzet en mantelzorg.....	22
Ambitie 4.1: Stimuleren vrijwillige inzet.....	22
Ambitie 4.2: Samenwerking met het bedrijfsleven	23
Ambitie 4.3: Ondersteuning mantelzorg.....	23
Prestatieveld 5: Deelname bevorderen	25
Ambitie 5.1: Voorzieningen	25
Ambitie 5.2: Meedoen	27
Ambitie 5.3: Hulpaanbod.....	28
Prestatieveld 6: Individuele verstrekkingen	30
Ambitie 6.1: Toegankelijke voorzieningen	30
Ambitie 6.2: Signalering en toeleiding.....	32
Ambitie 6.3: Hulpaanbod.....	33
Prestatieveld 7, 8 & 9: Samenhangende ondersteuning voor bijzondere groepen	35
Ambitie 7.1: Preventie	35
Ambitie 7.2: Naar vermogen functioneren	37
Ambitie 7.3: Sluitend ondersteuningsaanbod	37
Ambitie 7.4: Samenleven in de wijk	39
Bronvermelding	40

Inleiding

Op 26 juni 2007 is het beleidsplan 'Meedoen en erbij horen' vastgesteld. Daarin staan de ambities en meetbare doelstellingen voor 2010 op het gebied van leefbaarheid, zorg, wonen, participatie, jeugd, educatie en gezondheid. We hebben stevige ambities uitgesproken voor 2010. Samen met maatschappelijke organisaties en inwoners werken we eraan deze waar te maken.

De Wmo monitor 2009 laat zien waar we staan op weg naar het bereiken van de doelstellingen. Het is een vervolg op de Wmo monitor 2007: de nulmeting. In 2010 wordt de 'eindmeting' verricht. Deze wordt gepubliceerd in het voorjaar van 2011.

De indeling van de Wmo monitor 2009 is gelijk aan de indeling van het Wmo beleidsplan en de Wmo monitor 2007. De indeling volgt de prestatievelden van de Wmo. Gegevens voor deze monitor zijn zoveel mogelijk verzameld uit bestaande onderzoeken en monitoren. Daarnaast vinden verschillende gerichte onderzoeken plaats, onder andere naar klanttevredenheid. Deze onderzoeken vinden tweejaarlijks plaats. De laatste meting was in 2008. In 2010 worden de onderzoeken herhaald ten behoeve van de eindmeting over deze eerste beleidsperiode.

De monitor vindt u digitaal op de website van de gemeente: www.s-hertogenbosch.nl. Hier is ook de Wmo monitor 2007 te vinden.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met de afdeling Welzijn of de afdeling Onderzoek en Statistiek van de gemeente 's-Hertogenbosch.

E-mail: welzijn@s-hertogenbosch.nl
onderzoek-statistiek@s-hertogenbosch.nl

Leeswijzer

Blauwe tekstblokken

In de blauwe tekstblokken staan de ambities geformuleerd die in het beleidsplan 'Meedoen en erbij horen' zijn vastgesteld. Ook worden per ambitie de doelstellingen benoemd die we in 2010 willen behalen.

Teksten

In de teksten wordt middels 'eindnoten' aangegeven uit welke bronnen de resultaten afkomstig zijn. Achterin het document zijn de gebruikte onderzoeken en monitoren opgenomen.

Afbeeldingen in rapportage

Bij de afbeeldingen in de rapportage wordt per indicator de waarde aangegeven. Indien mogelijk wordt bij indicatoren een vergelijking over de tijd gemaakt, waarbij ontwikkelingen zichtbaar worden. Hierbij worden de waarden van zowel de nulmeting als de recente meting naast elkaar gepresenteerd. Wanneer er sprake is van een ontwikkeling staat dit rechts in de tabel aangegeven. Hierbij wordt aangegeven of er sprake is van een toename (+) of afname (-). Naast vergelijking over de tijd, worden soms ook groepen met elkaar vergeleken. Dit betreft:

- Verschillende leeftijdscategorieën
- Bewoners uit aandachtsgebieden t.o.v. totale bevolking
- Mensen met een beperking t.o.v. totale bevolking

Significante verschillen

Bij de indicatoren uit 'enquêteonderzoeken', is bij verschillen tussen groepen en ontwikkelingen over de tijd een significantietoets uitgevoerd. Met deze toets kan met een betrouwbaarheid van 95 procent gezegd worden dat deze verschillen bestaan. Alleen bij significante verschillen worden toe- (+) of afname (-) en positieve (+) of negatieve (-) verschillen aangegeven. Bij enkele indicatoren staat de score wel als significant aangegeven, terwijl ze dit 'officieel' niet zijn. Dit komt doordat het aantal respondenten (bij één van de metingen) klein is. De resultaten zouden wel significant zijn geweest als het aantal respondenten op die indicator groter was geweest. Bij de betreffende indicatoren staat middels een voetnoot aangegeven dat de toe- of afname niet significant is vanwege een laag aantal respondenten.

Prestatieveld 1: Sterke wijken

Ambitie 1.1: Samenleven in de wijk

In 2010 wonen bewoners prettiger in hun wijk samen en zijn zij tevreden over hun contacten met andere bewoners. Ze helpen zelf naar vermogen mee om de leefbaarheid en het samenleven in hun wijk te bevorderen.

Doelstellingen:

- Bewoners hebben in 2010 minstens evenveel sociale contacten in de wijk als in 2006;
- Het aantal eenzame bewoners is in 2010 naar verhouding niet verder toegenomen;
- De betrokkenheid van bewoners in de wijk neemt in de periode 2007-2010 toe;
- Het percentage bewoners dat zich inzet voor de wijk blijft in de periode 2006-2010 minstens gelijk;
- Het multiculturele samenleven verloopt ontspannen. De acceptatie van bewoners van andere culturen blijft in 2010 op minstens hetzelfde niveau;
- Bewoners ervaren in 2010 minder overlast van jongeren dan in 2006;
- Het verschil in zwaarte van de sociale problematiek tussen de zwakste buurten en het stedelijk gemiddelde is in 2010 niet toegenomen.

Sociale samenhang

De sociale samenhang in 2008 scoort een 6,0. Dit is even hoog als in 2006. In 's-Hertogenbosch is 65 procent van de inwoners positief over de wijze waarop mensen in hun buurt met elkaar omgaan. Van de inwoners voelt 56 procent zich thuis in de buurt, terwijl 36 procent de eigen woonomgeving typeert als een gezellige en saamhorige buurt^a.

Afbeelding 1: Sociale samenhang

	2006	2008	Toe- (+) afname (-)
De mensen kennen elkaar nauwelijks in deze buurt (% mee eens)	30%	30%	
Ik woon in een gezellige buurt waar veel saamhorigheid is (% mee eens)	34%	36%	
Ik voel me thuis bij de mensen die in deze buurt wonen (% mee eens)	57%	56%	
De mensen gaan in deze buurt op een prettige manier met elkaar om (% mee eens)	66%	65%	
Sociale samenhang in de buurt	6,0	6,0	

Bron: Leefbaarheid en Veiligheid (2006, 2008)

Sociale contacten

Ongeveer 8 procent van de inwoners geeft (zelf) aan te weinig sociale contacten te hebben. Dit percentage is sinds 2002 redelijk stabiel.

Het aandeel personen dat zelden of nooit contact heeft met familie, vrienden of kennissen bedraagt ongeveer twee procent^b. Dit aandeel was in 2006 nog één procent. Aangezien eenzaamheid vaker voorkomt onder ouderen, zullen door de toenemende vergrijzing deze percentages naar verwachting groter worden.

Afbeelding 2: Sociale contacten

	2006	2008	Toe- (+) afname (-)
% mensen dat zelf aangeeft te weinig sociale contacten te hebben	7%	8%	
% mensen dat aangeeft zelden of nooit familie of vrienden te ontmoeten	1%	2%	+

Bron: Leefbaarheid en Veiligheid (2006), Ontwikkelingen in Welzijn en Gezondheid (2008)

Betrokkenheid en inzet van bewoners

De betrokkenheid bij de buurt is hoog. Tachtig procent van de inwoners zegt betrokken te zijn bij de buurt. Elf procent van de inwoners wil zich actief inzetten voor het maken van plannen om de buurt te verbeteren. Maar liefst 17 procent van de inwoners heeft zich daadwerkelijk ingezet om de buurt te verbeteren^a. De betrokkenheid en inzet van bewoners is ongeveer hetzelfde als in 2006.

Afbeelding 3: Betrokkenheid en inzet van bewoners

	2006	2008	Toe- (+) afname (-)
% dat zich medeverantwoordelijk voelt voor de buurt	82%	80%	
% mensen bereid mee te werken aan verbeteren en veranderen van de buurt	12%	11%	
% actieve inzet buurt	16%	17%	

Bron: Leefbaarheid en Veiligheid (2006, 2008)

Tolerantie in de buurt

Aan inwoners van 's-Hertogenbosch is gevraagd een rapportcijfer te geven voor de tolerantie in hun buurt. Gemiddeld leverde dat een 6,9 op^a.

De afgelopen jaren dacht men steeds positiever over allochtonen. Deze ontwikkeling is nu gestagneerd. Het aantal mensen dat vindt dat allochtonen zich moeten aanpassen aan de Nederlandse gewoonten is sinds 2006 zelfs iets toegenomen, maar bevindt zich nog steeds onder het niveau van 2004^a.

Afbeelding 4: Tolerantie in de buurt

	2006	2008	Toe- (+) afname (-)
Rapportcijfer tolerantie in de buurt	7,0	6,9	
% mensen dat vindt dat allochtonen iets extra's aan de buurt geven in positieve zin	22%	21%	
% mensen dat vindt dat allochtonen zich moeten aanpassen aan de Nederlandse gewoonten	67%	72%	+

Bron: Leefbaarheid en Veiligheid (2006, 2008)

Jongerenoverlast

In 2006 ervaarde 19 procent van de bewoners overlast van jongeren in de buurt. In 2008 was dit 17 procent^a.

Afbeelding 5: Jongerenoverlast

	2006	2008	Toe- (+) afname (-)
Jongerenoverlast in de buurt (% komt vaak voor)	19%	17%	

Bron: Leefbaarheid en Veiligheid (2006, 2008)

Sociale problematiek in aandachtsgebieden

In algemene zin is er een verschil tussen de aandachtsgebieden¹ en de gemiddelde cijfers voor de stad. Op het gebied van sociale samenhang en tolerantie is dit verschil kleiner geworden. Bewoners van de aandachtsgebieden zijn iets minder betrokken bij hun buurt, maar zetten zich even vaak in voor hun buurt als gemiddeld. Zij ervaren meer jongerenoverlast^a. De verschillen zijn het grootst bij eenzaamheid. Maar liefst zes procent van de bewoners uit de aandachtsgebieden geeft aan zelden of nooit contact te hebben met familie, vrienden of kennissen, terwijl het stedelijk gemiddelde twee procent is^b. Dit verschil werd in 2006 nog niet gevonden.

¹ Aandachtsgebieden zijn buurten/gebieden in 's-Hertogenbosch die qua leefbaarheid op een achterstand staan en daarom extra aandacht behoeven. Dit betrof in 2008 de gebieden: Hambaken, Boschveld/Deuteren, Bartjes/Eikendonkplein/Hofstad, Gestelse Buurt, Orthen Links en Haren/Donk/Reit.

Afbeelding 6: Verschil aandachtsgebieden en gemeente (2008)

	Totale bevolking 's-Hertogenbosch		GSB-Aandachtsgebieden		Verschil (+/-) stad-GSB
	2006	2008	2006	2008	
Sociale samenhang (% mee eens)					
De mensen kennen elkaar nauwelijks in deze buurt	30%	30%	36%	34%	-
Ik woon in een gezellige buurt waar veel saamhorigheid is	34%	36%	25%	28%	-
Ik voel me thuis bij de mensen die in deze buurt	57%	56%	38%	43%	-
De mensen gaan op een prettige manier met elkaar om	66%	65%	51%	54%	-
Sociale samenhang in de buurt	6,0	6,0	5,3	5,6	-
Sociale contacten					
% mensen met te weinig sociale contacten	7%	8%	10%	8%	-
% mensen die zelden of nooit familie of vrienden ontmoeten	1%	2%	2%	6%	+
Betrokkenheid					
% mensen dat zich medeverantwoordelijk voelt voor de buurt	82%	80%	72%	70%	-
% mensen bereid mee te werken aan verbeteren en veranderen van de buurt	12%	11%	10%	9%	-
% actieve inzet buurt	16%	17%	19%	17%	-
Tolerantie					
Rapportcijfer tolerantie in de buurt	7,0	6,9	6,0	6,3	-
% mensen dat vindt dat allochtonen iets extra's aan de buurt geven in positieve zin	22%	21%	20%	21%	-
% mensen dat vindt dat allochtonen zich moeten aanpassen aan de Nederlandse gewoonten	67%	72%	72%	75%	-
Jongerenoverlast in de buurt komt vaak voor	19%	17%	25%	24%	+

Bron: Leefbaarheid en Veiligheid (2006, 2008), Ontwikkelingen in Welzijn en Gezondheid (2008)

Ambitie 1.2: Passende voorzieningen

In 2010 zijn minimaal 4 wijken levensloopbestendig en in alle wijken werken we aan een passend voorzieningenniveau voor zowel diensten, accommodaties als woonvormen.

Doelstellingen:

- Bewoners zijn in 2010 minstens zo tevreden over het voorzieningenniveau in de wijk;
- Bij verbouw en/of nieuwbouw van accommodaties worden voorzieningen zoveel mogelijk samengevoegd;
- Vier wijken zijn in 2010 levensloopbestendig, dat wil zeggen dat mensen daar hun hele leven prettig kunnen blijven wonen.

Tevredenheid over voorzieningen

De inwoners van 's-Hertogenbosch geven gemiddeld een 6,9 voor de voorzieningen in de buurt: onder andere basisscholen, parkeergelegenheid, speelmogelijkheden voor kinderen, voorzieningen voor ouderen en openbaar vervoer^a.

Afbeelding 7: Voorzieningen in de buurt

	Tevreden		Toe- (+) afname (-)	Ontevreden		Toe- (+) afname (-)
	2006	2008		2006	2008	
Winkels voor de dagelijkse boodschappen	81%	73%	-	10%	15%	+
Speelmogelijkheden voor de kinderen	53%	55%		19%	17%	
Straatverlichting	78%	77%		10%	11%	
Groenvoorzieningen	71%	69%		13%	16%	+
Openbaar vervoer	58%	58%		17%	16%	
Onderhoud aan wegen en fietspaden	65%	62%		15%	17%	
Basisonderwijs	63%	60%		3%	4%	
Voorzieningen voor jongeren	17%	20%		28%	25%	
Voorzieningen voor ouderen (beoordeeld door 55+)	38%	38%		13%	15%	
Parkeergelegenheid	52%	48%	-	30%	32%	
Infrastructurele voorzieningen	58%	56%		19%	21%	
Rapportcijfer voorzieningen	7,0	6,9				

Bron: Leefbaarheid en Veiligheid (2006, 2008)

Afbeelding 8: Welke voorzieningen mis je?

	12-17 jarigen		Toe- (+) afname (-)	18-24 jarigen		Toe- (+) afname (-)
	2006	2008		2006	2008	
Pleintje	6%	4%	-	3%	3%	
Beschutte plek of Jop	29%	19%	-	15%	12%	
Skatebaan	10%	8%		2%	2%	
Grasveld	9%	6%	-	9%	6%	
Café (18+)				15%	12%	

Bron: Jeugd en Onderwijsmonitor (2006, 2008)

Afbeelding 9: Rapportcijfer gemeentelijke activiteiten voor de jeugd

	2006	2008	Toe- (+) afname (-)
Rapportcijfer van ouders van kinderen tussen 4-11 jaar	6,1	6,5	+
Rapportcijfer van jongeren tussen 12-17 jaar	6,0	5,9	
Rapportcijfer van jongeren tussen 18-24 jaar	5,6	6,0	+

Bron: Jeugd en Onderwijsmonitor (2006, 2008)

Tevredenheid jongeren

Aan jongeren is specifiek gevraagd welke voorzieningen zij missen. Het aantal jongeren (12-17 jarigen) dat een voorziening mist is afgenomen. Het algemene rapportcijfer voor gemeentelijke activiteiten van de jeugd is toegenomen^c.

Voorzieningen worden geclusterd

Bij verbouw en/of nieuwbouw van accommodaties worden voorzieningen die elkaar versterken zoveel mogelijk geclusterd tot multifunctionele accommodaties. Het in 2009 geopende Perron-3 is hier een voorbeeld van. Perron-3 is het nieuwe sociaal cultureel centrum in Rosmalen. In het pand zijn gevestigd: de gemeente 's-Hertogenbosch, gemeentearchief, trouwzaal, openbare bibliotheek, het nieuwe Wijkplein en stichting voor amateurkunst De Muzerije. Daarnaast vindt Muziekvereniging St. Cecilia er onderdak. Perron-3 heeft een eigen theaterzaal, diverse vergaderzalen en workshopruimtes. Een ander voorbeeld dat inmiddels is gerealiseerd, is Windkracht 5 in de Grote Wielen. Deze multifunctionele accommodatie omvat een sportzaal, een wijkcentrum, twee basisscholen, buitenschoolse opvang en een kinderdagverblijf. Ook in de planvorming van de Brede Bossche Scholen (BBS) wordt rekening gehouden met het clusteren van voorzieningen, zoals in BBS Nieuw Zuid, Boschveld en Kruiskamp⁹.

Woonservicezones

In woonservicezones is een samenhangend pakket van wonen, zorg en welzijnsdiensten aanwezig. Hierdoor kunnen ouderen en mensen met een beperking langer zelfstandig blijven wonen in hun woning en wijk. Zorg- en welzijnsinstellingen, corporaties en gemeente werken gezamenlijk aan de ontwikkeling van woonservicezones in Noord, West, Zuid en Rosmalen.

Er is veel gebouwd voor ouderen met een zorgbehoefte (zoals 't Geerke, Ploosche Hof en uitbreiding van Clockenweerde en Mariaoord). Voor deze groep zijn ook nog diverse projecten in voorbereiding (onder meer de Annenborch en de Biechten). Er zijn in 2008 diverse projecten gereed gekomen of in aanbouw genomen voor mensen met een lichamelijke of verstandelijke beperking of mensen die vanwege een psychiatrische beperking zijn aangewezen op een vorm van begeleid wonen. Genoemd kunnen worden projecten in Deuteren, De Donk, 't Geerke, Beethovenlaan, Amundsenstraat en Broekland. Ook in de bestaande voorraad hebben mensen als opstap naar zelfstandig wonen een plek gekregen, bijvoorbeeld in de Parklaan en Aawijk.

Prestatieveld 2: Jeugd en preventie

Ambitie 2.1: Informatie en advies

Ouders, jeugdigen en professionals hebben laagdrempelig toegang tot volledige informatie over opvoeden en opgroeien.

Doelstelling:

- Ouders, jeugdigen en professionals zijn tevreden over de beschikbaarheid, bereikbaarheid en toegankelijkheid van voorzieningen op het terrein van opvoeden en opgroeien.

Opgroei- en opvoedingsondersteuning

In vergelijking met 2007 weten in 2008 meer mensen waar ze terecht kunnen voor opgroei- en opvoedingsondersteuning. In 2007 was dit 32 procent. In 2008 wist 44 procent van de mensen waar ze hiervoor terecht konden^{2/b}. Ouders zoeken het vaakst steun, informatie of hulp bij de partner, huisarts of consultatiebureau^c.

Online en telefonische ondersteuning

De jongerenwebsite XS-hero heeft gemiddeld 434 bezoekers per dag. De site www.opvoedingswinkel.nl trekt in 2008 meer bezoekers dan in 2006. Deze site wordt dagelijks door gemiddeld 119 mensen bezocht. Dit zijn er dagelijks 19 meer dan in 2006. In totaal heeft de Opvoedingswinkel per jaar ongeveer 650 telefonische contacten met klanten^e.

Afbeelding 10: Opvoedingsondersteuning

	2007	2008	Toe- (+) afname (-)
% mensen dat weet waar men terecht kan voor opgroei- en opvoedingsondersteuning	32%	44%	+
% mensen dat wil weten waar men terecht kan voor opgroei- en opvoedingsondersteuning	10%	5%	-

Bron: Omnibus (2007), Ontwikkelingen in Welzijn en Gezondheid (2008)

Afbeelding 11: Bij wie de laatste 12 maanden steun, informatie of hulp ingewonnen?

	0-3 jarigen	4-11 jarigen
Partner	27%	37%
Huisarts	48%	29%
Familie/vrienden	9%	12%
Psycholoog/orthopedagoog	1%	8%
Consultatiebureau	55%	4%
Bureau Jeugdzorg	0%	3%
Opvoedingssteunpunt	2%	3%
GGZ	1%	3%
MEE	1%	2%
Maatschappelijk werk	1%	1%
Opvoedtelefoon	0%	0%
Wmo-loket	1%	1%

Bron: Jeugd en Onderwijsmonitor (2008)

² Deze meting betreft alle inwoners, niet alleen mensen met kinderen.

Afbeelding 12: Opvoedingsondersteuning

	2006	2008/2009	Toe- (+) afname (-)
Gemiddeld aantal bezoekers XS-hero per dag		434	
Gemiddeld aantal bezoekers www.opvoedingswinkel.nl per dag	100	119	
Aantal telefonische contacten Opvoedingswinkel per jaar	924	650	-
Aantal instellingen op het gebied van opgroei- en opvoedingsondersteuning	11	15	+
Aantal instellingen bij stichting steunpunt en opvoeding	9	9	
Aantal Centra voor Jeugd en Gezin op wijkniveau	0	2	+

Bron: Jeugd en Onderwijs (2006, 2008/2009)

Centra voor Jeugd en Gezin

In 2007 is gestart met het voorbereiden van het beleid met betrekking tot Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG). De voormalige Opvoedingswinkel is omgedoopt tot CJG Hinthamerstraat. In 2009 is het eerste CJG op wijkniveau geopend aan de Palmboomstraat. In februari 2010 is in West een tweede CJG op wijkniveau geopend. Deze is samen met het Wijkplein gevestigd in bibliotheek Helftheuvel. Het CJG is een samenwerkingsverband van 15 instellingen voor (jeugd)gezondheid, (jeugd)welzijn, onderwijs, geestelijke gezondheidszorg en maatschappelijk werk^e.

Ambitie 2.2: Signalering en toeleiding tot hulpaanbod

Problemen van jeugdigen en opvoeders worden vroegtijdig gesignaleerd, óók als de betrokkenen die problemen wellicht (nog) niet goed onderkennen. Het hulpaanbod is snel beschikbaar, snel bereikbaar en toegankelijk.

Doelstellingen:

- In 2010 is er een sluitende zorgstructuur voor jeugdigen van 0 tot en met 23 jaar;
- De deelname van de doelgroeppeuters aan voor- en vroegschoolse educatie (VVE) neemt in 2010 toe tot 70 procent van het totale aantal doelgroeppeuters;
- In 2009 hebben vanaf schooljaar 2006/2007 in totaal 206 leerlingen deelgenomen aan schakelklassen;
- Het bereik van consultatiebureaus onder driejarigen is in 2010 verhoogd naar 99 procent;
- Ouders, jeugdigen en professionals zijn tevreden over de geboden ondersteuning.

Zorg(advies)teams op scholen

Met de oprichting van Zorg(advies)teams is de basis voor een sluitende zorg voor jongeren van 0 tot 23 jaar gerealiseerd. De Zorg(advies)teams hebben een brede functie voor casuïstiek die betrekking heeft op buurt, gezin en school. Zo worden de drie leefmilieus van kinderen verenigd. Zorg(advies)teams zijn meer dan alleen overleg, ze leveren ook spreekuren voor ouders en kortdurende ondersteuning. Ongeveer 600 kinderen zijn aangemeld bij de Zorg(advies)teams^e. Ter ondersteuning van een sluitende zorg werken we sinds 2008 met de Verwijsindex Risicjongeren (VIR): Zorg voor Jeugd³.

Voor- en vroegschoolse educatie

De voor- en vroegschoolse educatie (VVE) is gericht op het voorkomen van achterstanden in de sociaal-emotionele en cognitieve ontwikkeling van peuters en kleuters. Het bereik van de doelgroepkinderen aan VVE is toegenomen van 60 procent in 2006 naar 70 procent in 2008^e.

³ Zie prestatieveld 2, ambitie 4.

Schakelklassen

De schakelklassen zijn in het leven geroepen om taalachterstanden bij leerlingen aan te pakken. Het aantal leerlingen in schakelklassen is toegenomen. In het schooljaar 2006/2007 namen 24 leerlingen deel aan een schakelklas. Dit aantal is gegroeid naar 99 in het schooljaar 2007/2008 en 97 in het schooljaar 2008/2009. Sinds het schooljaar 2006/2007 hebben in totaal 220 leerlingen deelgenomen aan schakelklassen^e.

Consultatiebureaus

In 2008 staat 97 procent van de 0 tot 4 jarigen onder controle van het consultatiebureau, dat hun groei en ontwikkeling controleert^e. Hiermee is het bereik ten opzichte van 2006 met één procentpunt toegenomen. Andere plekken waar vroegtijdig problemen worden gesignaleerd zijn de kinderdagverblijven en peuterspeelzalen. Van alle kinderen tussen de 0 en 4 jaar gaat 53 procent naar een kinderdagverblijf en van alle kinderen tussen de 2,5 en 4 jaar gaat 44 procent naar een peuterspeelzaal^e. Hier is een verandering ten opzichte van 2006 te zien. Toen gingen meer kinderen naar een peuterspeelzaal dan naar een kinderdagverblijf.

Afbeelding 13: Indicatoren signalering en toeleiding tot hulpaanbod

	2006	2008/2009	Toe- (+) afname (-)
Bereik consultatiebureaus	96%	97%	
% kinderen van 0-4 jaar dat naar kinderdagverblijf gaat	43%	53%	+
% kinderen van 2,5-4 jaar dat naar peuterspeelzaal gaat	62%	44%	-
Aandeel doelgroeppeuters dat deelneemt aan VVE	60%	70%	+
Totaal aantal leerlingen in schakelklassen sinds schooljaar 2006/2007	24	220	+
Aantal kinderen aangemeld bij Zorg(advies)teams 0-12 jarigen	300	597	
Aantal kinderen aangemeld bij Zorg(advies)teams 13-23 jarigen	450	343	

Bron: Jeugd en Onderwijs (2006, 2008/2009)

Ambitie 2.3: Licht pedagogische hulp

Alle jeugdigen en ouders die behoefte hebben aan hulp bij opgroeien of opvoeden worden hierin ondersteund. Er zijn geen jeugdigen of ouders die buiten de boot vallen.

Doelstellingen:

- Het aantal voortijdig schoolverlaters is met 10 procent gedaald ten opzichte van schooljaar 2005/2006 (2199);
- Het aantal ouders dat de zorg over hun kinderen als te zwaar ervaart is gedaald met 6 procent (2005 21% - 2010 15%).

Voortijdig schoolverlaters

In het schooljaar 2005/2006 zijn er 2.930 voortijdig schoolverlaters geregistreerd. Het aantal schoolverlaters is in het schooljaar 2007-2008 gedaald naar 1.573^e. Hiermee is het aantal schoolverlaters met 46 procent afgenomen. De afname komt door een verbeterde registratie, maatregelen op scholen en intensieve begeleiding via Trajecten op Maat (T.O.M.).

Opvoeding

Ouders die de opvoeding van hun kind als zwaar ervaren kunnen behoefte hebben aan ondersteuning bij het opvoeden van hun kinderen. In 's-Hertogenbosch ervaart ongeveer 18 procent van de ouders de opvoeding van hun kind als zwaar^c. In 2006 was dit nog 21 procent van de ouders.

Afbeelding 14: Indicatoren licht pedagogische hulp

	2006	2008	Toe- (+) afname (-)
Aantal geregistreerde voortijdige schoolverlaters	2199	1573	-
% ouders dat de opvoeding van hun kind als zwaar ervaart	21%	18%	
% ouders dat zich wel eens ernstig zorgen maakt over hun kind	6%	7%	

Bron: Jeugd en Onderwijs (2006, 2008), Jeugd en Onderwijsmonitor (2006, 2008)

Ambitie 2.4: Zorgcoördinatie op lokaal niveau

Professionele instellingen wisselen actief informatie uit over cliënten en hulptrajecten. De hulp wordt bovendien geleverd door de meest geëigende instelling.

Doelstellingen:

- In 2010 zijn de relevante registratiesystemen gekoppeld;
- Verwijsindex wordt in 2008 gebruikt.

Verwijsindex 'Zorg voor Jeugd'

In 2008 is in 's-Hertogenbosch de Brabantse verwijsindex 'Zorg voor Jeugd' ingevoerd. Dit instrument is een relevant registratiesysteem om gerichte ondersteuning te bieden bij de coördinatie van zorg binnen de keten van preventieve en curatieve jeugdzorg. Problemen bij kinderen en jongeren in de leeftijd van 0 tot 23 jaar worden vroegtijdig gesignaleerd, waarna de ketencoördinatie wordt geregeld en hulpverlening wordt afgestemd^e. We bevinden ons nog in de implementatiefase.

Landelijke verwijsindex

De landelijke verwijsindex verbindt lokale signaleringssystemen. Deze is in februari 2010 gerealiseerd. Hiermee blijven risicojongeren die verhuizen bij gemeenten in beeld^e.

Ambitie 2.5: Participatie en actief burgerschap

Jeugdigen en hun ouders leveren een actieve bijdrage aan de samenleving en zijn in staat zelfstandig initiatieven te ontplooiën.

Doelstellingen:

- In 2009 zijn samen met het bedrijfsleven 350 nieuwe leerbanen gecreëerd;
- Het aantal voortijdig schoolverlaters tussen 16 en 23 jaar zonder dagbesteding daalt met 10 procent;
- 70 procent van de bestaande jongerenvoorzieningen wordt door jongeren/vrijwilligers beheerd (met lichte ondersteuning).

Jongeren zonder dagbesteding

Het is niet eenvoudig het aantal voortijdig schoolverlaters zonder dagbesteding te achterhalen. Als indicatie voor de doelstelling wordt er nu gekeken naar de dagbesteding van alle jongeren van 18-24 jaar. In 2006 bleek 93 procent van de jongeren een dagbesteding te hebben, bestaande uit school en/of werk. In 2008 was dit 97 procent^c. Het aantal jongeren zonder dagbesteding is afgenomen van 7 procent in 2006 naar 3 procent in 2008. Dit komt neer op een afname van ongeveer 50 procent. Het aantal jongeren dat naar school/universiteit gaat – ongeacht of ze daarnaast werken – is toegenomen van 65 procent in 2006 naar 81 procent in 2008. Met deze cijfers gaan we er voorlopig vanuit dat het aantal voortijdig schoolverlaters zonder dagbesteding is afgenomen.

Leerbanen

In 2009 zijn er 500 jongeren in een leerbaan geplaatst. We hebben ons ten doel gesteld om in samenwerking met het bedrijfsleven jaarlijks 100 leerbanen extra te creëren. Dit is een aanvulling op de leerbanen die scholen zelf al organiseren. Deze doelstelling is tot nu toe ieder jaar gehaald.

Jongerenvoorzieningen

Met het beheer van jongerenvoorzieningen bedoelen we het organiseren en uitvoeren van activiteiten door jongeren in jongerencentra. Verschillende jongerencentra zijn nog in ontwikkeling (nieuwe Mix, de Stolp, d'n As) waardoor nog geen activiteiten georganiseerd kunnen worden.

Afbeelding 15: Bezigheden jongeren

	2006/2007	2008	Toe- (+) afname (-)
Aantal jongeren dat in een leerbaan is geplaatst	400	500	+
<i>Bezigheden jongeren overdag:</i>			
School/universiteit	28%	32%	
School/universiteit én werk	37%	50%	+
Werk	28%	15%	-
Werkzoekend	3%	1%	
Arbeidsongeschikt	2%	1%	
Niet naar school/werkt ook niet	2%	1%	
% jongeren met een dagbesteding	93%	97%	
% jongeren zonder een dagbesteding	7%	3%	
Aantal jongerenvoorzieningen dat door vrijwilligers wordt beheerd ⁴		40%	-

Bron: Jeugd en Onderwijs (2009), Jeugd en Onderwijsmonitor (2006, 2008)

⁴ Peildatum: 31 december 2009.

Prestatieveld 3: Informatie, advies en ondersteuning

Ambitie 3.1: Informatie, advies en ondersteuning

's-Hertogenbosch heeft in 2010 een centrale informatie, advies en regelvoorziening voor woon-, zorg- en welzijnsvragen van burgers. Aanvullend zijn er 'Wijkpleinen' waar men terecht kan voor informatie, advies en begeleiding. In bepaalde gevallen is op afspraak intensievere ondersteuning mogelijk.

Doelstellingen:

- Begin 2008 gaat onder regie van de gemeente het centrale stedelijk loket open;
- Uiterlijk 2009 zijn er in de wijken, samen met maatschappelijke organisaties, Wijkpleinen gerealiseerd;
- In 2010 weet 60 procent van de burgers waar hij terecht kan voor informatie en advies op woon-, zorg- en welzijnsgebied;
- Van de geholpen burgers is in 2010 85 procent tevreden met de geboden informatie en dienstverlening.

Stedelijk Wmo-loket

In januari 2007 is de gemeente al gestart met de integrale dienstverlening op het gebied van individuele verstrekkingen, schuldhelpverlening en diverse initiatieven binnen het armoedebeleid. Met het stedelijke Wmo-loket wordt de informatie- en adviesfunctie uitgebreid naar alle Wmo-terreinen. In juni 2008 is het stedelijke Wmo-loket geopend^f. Hier kunnen alle inwoners van 's-Hertogenbosch terecht met vragen over welzijn, zorg, woonvoorzieningen en inkomensondersteuning. Het is een centrale plaats waar zowel inwoners als aanbieders uniform, professioneel en onafhankelijk advies krijgen over alle Wmo-onderwerpen. Inwoners worden bij dit fysieke loket zoveel mogelijk in één keer geadviseerd en geholpen.

Tevredenheid over geboden ondersteuning

Gemiddeld komen er bij het Wmo-loket ongeveer 1.440 aanvragen per maand binnen; dat zijn er ongeveer 17.000 per jaar^f. Dit aantal is behoorlijk gestegen sinds de opening van het Wmo-loket. Het betreft zowel aanvragen in het kader van de Wmo (ruim 8.000 aanvragen per jaar), als in het kader van het Armoedebeleid (ruim 9.000 aanvragen per jaar). Deze is ook bij het Wmo-loket ondergebracht. Naast deze aanvragen is nog ruim 7.800 keer informatie en advies verstrekt. Van de personen die in 2008 een bezoek hebben gebracht aan het loket is 63 procent tevreden over de informatie die het Wmo-loket verstrekt heeft^p.

Afbeelding 16: Wmo-loket

	2007/2008	2009	Toe- (+) afname (-)
Gemiddeld aantal aanvragen bij het Wmo-loket per maand	138	1.441	+
% (zeer) tevreden over de aanvraagprocedure bij het Wmo-loket in het algemeen	62%		
% (zeer) tevreden over het telefonisch aanvragen van bijzondere bijstand of een voorziening op grond van Wmo	60%		
% (zeer) tevreden over indicatiestelling hulp bij huishouden	75%		
% inwoners dat bekend is met het Wmo-loket		17%	
% inwoners dat bekend is met het Wmo-loket dat gebruik heeft gemaakt van het Wmo-loket		16%	
% (zeer) tevreden over de informatie die het Wmo-loket heeft verstrekt		63%	
Aantal unieke bezoekers sociale kaart	13.990	20.347	+
Aantal ingeschreven organisaties op sociale kaart		693	

Bron: AmSZ (2008, 2009), KTO AmSZ (2007), Ontwikkelingen in Welzijn en Gezondheid (2008)

Digitaal loket en Sociale kaart

Via de gemeentelijke website kunnen mensen vanuit huis terecht bij een digitaal Wmo-loket en gebruik maken van de Sociale kaart. Voor informatie, advies of het aanvragen van een aantal Wmo-producten kan online een afspraak gemaakt worden. Dit voorkomt wachten op het Stadskantoor.

De Sociale kaart van de gemeente 's-Hertogenbosch biedt online informatie over gemeentelijke diensten, én producten en diensten van aanbieders in de regio op het gebied van wonen, welzijn, zorg en inkomen. De sociale kaart biedt informatie van 693 instellingen en is in 2009 door 20.347 unieke personen bezocht^f. In 2008 waren dit nog 13.990 unieke bezoekers.

Wijkpleinen

In het beleidsplan "Meedoen en erbij horen" is gekozen voor de oprichting van één centraal loket, met korte lijnen van en naar bestaande informatie en adviesfuncties die door vrijwilligers en professionals in wijken en buurten worden vervuld^g.

Na de opening van het stedelijke Wmo-loket is gestart met het ontwikkelen van het concept en de voorbereiding van twee van de geplande zeven Wmo informatie- en adviespunten in de wijken. Het concept bouwt voor op de sterke kanten van de wijkwinkels die in onze stad al jaren draaien. In februari en maart 2010 zijn twee Wijkpleinen⁵ geopend. In Rosmalen nabij Perron-3 en in West in de Helftheuvelpassage, in bibliotheek Helftheuvel.

Bekendheid ondersteuningsmogelijkheden

Het is belangrijk dat inwoners weten waar ze terecht kunnen voor informatie en advies op woon-, zorg- en welzijnsgebied. In 2007 wist ongeveer 30 procent van de inwoners waar ze terecht kunnen met vragen over opvoedingsondersteuning, inkomensondersteuning, mantelzorgondersteuning, hulp bij het huishouden, woningaanpassingen en het verkrijgen van rolstoel of scootmobiel. In 2008 was dit circa 40 procent^b. In 2008 was het Wmo-loket zelf nog niet zo bekend: 17 procent van de inwoners kent het Wmo-loket. Bij mensen met een beperking is dit 26 procent.

Afbeelding 17: Bekendheid ondersteuningsmogelijkheden

	Ja, dat weet ik (waarschijnlijk) wel		Toe- (+) afname (-)	Nee, maar ik wil het wel weten		Toe- (+) afname (-)
	2007	2008		2007	2008	
Opgroei- en opvoedingsondersteuning	32%	44%	+	10%	5%	-
Eenzaamheid	22%	25%		14%	8%	-
Ondersteuning vrijwilligers	28%	35%	+	16%	11%	-
Hulp huishouding	34%	43%	+	13%	7%	-
Woningaanpassing	31%	39%	+	12%	7%	-
Rolstoel/scootmobiel	34%	47%	+	11%	5%	-
Informatie over sporten en bewegen		60%			11%	

Bron: Omnibus (2007), Ontwikkelingen in Welzijn en Gezondheid (2008)

⁵ Vorige werktitels voor Wijkplein zijn o.a. wijkstateliet, wijkinformatiepunt en pitstop.

Prestatieveld 4: Vrijwillige inzet en mantelzorg

Ambitie 4.1: Stimuleren vrijwillige inzet

Actieve inwoners zetten zich vrijwillig in voor de samenleving en voor elkaar. Vrijwilligers voelen zich voldoende ondersteund.

Doelstellingen:

- In 2010 is het percentage inwoners in 's-Hertogenbosch dat zich vrijwillig inzet groter of gelijk aan de nulmeting in 2007;
- In 2010 is 70 procent van de vrijwilligers tevreden over de geboden ondersteuning.

Aandeel vrijwilligers

In 's-Hertogenbosch doet 34 procent van de inwoners wel eens vrijwilligerswerk. De meeste vrijwilligers zijn actief bij een sportvereniging (33%). Vervolgens doen de meeste inwoners vrijwilligerswerk op scholen, kinderopvang en crèches (18%). Daarnaast zetten veel vrijwilligers zich in voor gezondheidszorg, bewonersorganisaties, kunst en cultuur, sociaal-cultureel werk, de kerk en maatschappelijke dienstverlening^b. De manier waarop vrijwilligerswerk gedaan wordt verandert wel. Men doet vaker incidenteel en kortdurend vrijwilligerswerk. In 2006 lag het aandeel vrijwilligers op 31 procent.

Bekendheid ondersteuning vrijwilligerswerk en mantelzorg

De bewoners van 's-Hertogenbosch weten in 2008 beter waar men terecht kan voor ondersteuning bij vrijwilligerswerk en mantelzorg dan in 2006. Het aandeel steeg van 28 procent in 2006 naar 35 procent in 2008. In de aandachtsgebieden weet zelfs 42 procent van de bevolking waar ze voor deze ondersteuning terecht kunnen^b.

Ondersteuning vrijwilligerswerk

Het merendeel van de vrijwilligers (93%) geeft aan dat vanuit de organisatie waarvoor men werkt voldoende steun te krijgen is bij het uitvoeren van het werk. Vrijwilligers geven gemiddeld een 7,5 voor de ondersteuning die de organisatie biedt bij het vrijwilligerswerk. De waardering is in alle typen organisaties en bij alle vormen van werkzaamheden ongeveer even groot. De meeste actieve vrijwilligers hebben geen behoefte aan meer of andere ondersteuning (91%)^o.

Afbeelding 18: Vrijwilligerswerk

	2006/2007	2008	Toe- (+) afname (-)
% verricht wel eens vrijwilligerswerk	31%	34%	
% verricht minimaal één keer per week vrijwilligerswerk	17%	16%	
% inwoners dat (waarschijnlijk) weet waar men terecht kan voor ondersteuning voor vrijwilligers en mantelzorgers	28%	35%	+

Bron: Leefbaarheid en Veiligheid (2006), PON (2006), Omnibus (2007) Ontwikkelingen in Welzijn en Gezondheid (2008)

Ambitie 4.2: Samenwerking met het bedrijfsleven

Bedrijven in de stad leveren een bijdrage aan de sociale kwaliteit van de samenleving.

Doelstelling:

- In de periode 2007-2010 is de totale gesponsorde waarde, die bedrijven in maatschappelijke initiatieven hebben geïnvesteerd minstens € 600.000,-.

'Mooi Zo Goed Zo'

Het project 'Mooi Zo Goed Zo' is een goed voorbeeld van maatschappelijk ondernemen ten behoeve van vrijwilligersondersteuning. Het project koppelt maatschappelijke initiatieven aan vrijwilligers met de juiste kennis, ervaring of inzet. In 2007 investeerden bedrijven € 300.000,- in projecten van 'Mooi Zo Goed Zo'. Het daarop volgende jaar was dit € 200.000,-^d.

Afbeelding 19: Sponsoring in projecten van 'Mooi Zo Goed Zo'

	2007	2008	Toe- (+) afname (-)
Sponsoring in projecten van 'Mooi Zo Goed Zo'	€ 300.000	€ 200.000	-

Bron: Begroting 2010 (2009)

Ambitie 4.3: Ondersteuning mantelzorg

In de ondersteuning aan mantelzorgers wordt maatwerk geleverd.

Doelstelling:

- In 2010 is het aantal mantelzorgers dat tevreden is over de ondersteuning met 5 procent toegenomen.

Mantelzorg

Het aantal personen dat aangeeft wel eens mantelzorg te verlenen is tussen 2006 en 2008 gestegen van 17 procent naar 21 procent. Acht procent vindt het verlenen van mantelzorg belastend, terwijl dit in 2006 nog twaalf procent was^b.

Mantelzorgondersteuning

Ondersteuning van mantelzorgers is een nieuwe taak voor de gemeente. Eind 2008 is het Steunpunt Informele Zorg opgericht. Dit is een samenwerkingsverband van MEE en Divers. In 's-Hertogenbosch is een mantelzorgmakelaar actief, die een aantal 'regeltaken' overneemt van de mantelzorgers. In 2008 stonden 289 personen ingeschreven bij de mantelzorgmakelaar^h. Dit is een behoorlijke toename ten opzichte van 2006. Toen stonden nog maar 167 personen bij de mantelzorgmakelaar ingeschreven.

Afbeelding 20: Mantelzorg

	2006	2008	Toe- (+) afname (-)
% verricht wel eens mantelzorg	17%	21%	+
% mantelzorgers dat verlenen mantelzorg als belastend ervaart ⁶	12%	8%	-
% mantelzorgers dat (misschien) behoefte heeft aan ondersteuning	19%	19%	
Aantal unieke deelnemers in adressenbestand mantelzorgmakelaar	167	289	+
Rapportcijfer ondersteuning mantelzorg		6,7	

Bron: Leefbaarheid en Veiligheid (2006), Ontwikkelingen in Welzijn en Gezondheid (2008), Divers (2006), Welzijn (2008), Behoeftte en tevredenheidsonderzoek mantelzorg (2008)

Tevredenheid mantelzorgondersteuning

In 2008 is er onderzoek gedaan om een beeld te krijgen van de behoefte aan ondersteuning bij mantelzorg en de tevredenheid daarover. Mantelzorgers hebben vooral behoefte aan ondersteuning via bijvoorbeeld de huisarts of thuiszorg. Een klein aantal heeft behoefte aan ondersteuning via een steunpunt. In 2008 is de tevredenheid over mantelzorgondersteuning voor het eerst gemeten. Gemiddeld gaven zij als rapportcijfer een 6,7ⁿ. In 2010 wordt opnieuw de tevredenheid over de ondersteuning van mantelzorgers onderzocht.

⁶ De toe- of afname is niet significant vanwege een laag aantal respondenten.

Prestatieveld 5: Deelname bevorderen

Ambitie 5.1: Voorzieningen

Mensen met beperkingen kunnen volwaardig meedoen aan en in de samenleving. In 2010 is de leefsituatie in wijken en buurten voor “mensen met beperkingen” op de onderdelen huisvesting en toegankelijkheid verbeterd.

Doelstellingen:

- In 2010 is onder mensen met beperkingen de tevredenheid over de eigen huisvestingssituatie en over de keuzemogelijkheden daarin toegenomen ten opzichte van de huidige situatie;
- In 2010 zijn openbare gebouwen, openbare ruimte en voorzieningen bereikbaar en toegankelijk voor mensen met beperkingen.

Huisvesting

Sommige mensen hebben vanwege de levensfase waarin ze verkeren of door een beperking of ziekte specifieke woonwensen. Denk bijvoorbeeld aan ouderen, mensen met een lichamelijke of verstandelijke beperking of psychisch kwetsbare mensen. De kenmerken van een ‘geschikte woning’ verschillen sterk per doelgroep. Voor ouderen is bijvoorbeeld belangrijk dat er zorg geleverd kan worden en voor psychisch kwetsbare mensen of begeleiding goed is geregeld. De woonomgeving is voor bijzondere doelgroepen steeds belangrijker. Zijn er mogelijkheden tot een zinnige dagbesteding en opname in sociale netwerken in de buurt? Het doel is een juiste woning en woonomgeving voor iedereen, zodat iedereen zo ‘gewoon’ mogelijk kan leven en wonen^k.

Huisvesting voor ouderen

Voor de Nota Wonen (2007) is een raming gemaakt van het benodigde aantal seniorenpluswoningen. Dit zijn seniorenwoningen met mogelijkheid tot koppeling aan zorg- en welzijnsaanbod. Er is veel gebouwd voor ouderen met een zorgbehoefte: 't Geerke, Ploossche Hof en uitbreiding bij Clockenweerde en Mariaoord. Voor deze groep zijn nog verschillende projecten in voorbereiding, onder meer de Annenborch en de Biechten^k.

Afbeelding 21: Aantal nieuwe woningen voor senioren

	2008	2009
Seniorenpluswoningen	76	61
Zorgeenheden	36	50
Verpleegeenheden		75

Bron: Voortgangsnota Wonen 2009

Huisvesting voor mensen met een beperking

Er zijn in 2008 en 2009 diverse projecten gereedgekomen of in aanbouw genomen voor mensen met een lichamelijke of verstandelijke beperking of mensen die vanwege een psychische beperking zijn aangewezen op een vorm van begeleid wonen. Genoemd kunnen worden Deuteren, De Donk, 't Geerke, Beethovenlaan, Amundsenstraat en Broekland. Ook in de bestaande voorraad hebben mensen als opstap naar zelfstandig wonen een plek gekregen, bijvoorbeeld in de Parklaan en Aawijk^k. In 2009 is in beeld gebracht welk woningaanbod er is voor mensen met een beperking.

Diverse woonvormen voor mensen met een beperking

Er zijn talrijke kleinschalige woonvormen waar groepen van 6 tot 8 mensen wonen. Van de buitenkant zien deze woningen eruit als rijtjeshuizen, maar ze bestaan veelal uit twee samengevoegde huizen. Bewoners beschikken daar over een eigen appartement, met een slaapkamer, zithoek, douche en keuken. De zogenaamde 'ouderinitiatieven' zijn ook een vorm van kleinschalig wonen. Ouders, of een aantal ouders samen, kopen of huren dan een woning voor hun kinderen met een beperking. Het verschil is meestal dat het hier om een iets kleinere groep gaat en dat meer voldaan is aan de specifieke wensen van cliënten en hun ouders. Tot slot zijn er mensen die zelfstandig wonen in een gehuurd appartement, woning of flat, of mensen die bij hun ouders wonen¹.

Tevredenheid over woonsituatie

Onderzoek wijst uit dat het merendeel van de mensen met een beperking tevreden zegt te zijn met het wonen, ongeacht de woonsituatie. Mensen die in een kleinschalige woonvorm wonen, zijn zeer ingenomen met, én gehecht aan hun zelfstandigheid. Zij beschikken over privacy en kunnen tegelijkertijd gemakkelijk contact leggen met huisgenoten wanneer ze daar behoefte aan hebben. Er is voldoende gelegenheid tot ontmoeting met medebewoners¹.

Toegankelijkheid stadsvoorzieningen

Aan bewoners is gevraagd of ze voor een aantal stadsvoorzieningen kunnen aangeven hoe goed deze zijn afgestemd op mensen die minder goed ter been zijn. Een groot deel van de bewoners heeft geen mening over de afstemming van de genoemde stadsvoorzieningen op mensen met een beperking. De bewoners die de stadsvoorzieningen wel hebben beoordeeld op de afstemming op mensen met een beperking zijn het meest tevreden over het Stadskantoor. Het busvervoer en de stoepen in de gemeenten worden naar hun mening het slechtst op mensen met een beperking afgestemd⁹. Dit laatste wordt ook aangegeven door mensen met een beperking zelf. Zij zijn minder tevreden over stoepen en fietspaden. Deze zijn niet altijd breed genoeg voor scootmobielen of mensen die slecht ter been zijn¹.

Het Gehandicaptenplatform beoordeelt jaarlijks diverse plannen en gebouwen op bereikbaarheid en toegankelijkheid en bespreekt dit met relevante afdelingen. In 2009 zijn bijvoorbeeld alle basisscholen beoordeeld. Het college heeft afspraken gemaakt over de realisatie van de aanpassingen.

Afbeelding 22: % inwoners dat aangeeft dat voorzieningen goed/slecht zijn afgestemd op mensen met een beperking (2008)

	% goed	% slecht
Stadskantoor Wolvenhoek	55%	3%
Het buurthuis in uw buurt	29%	2%
Busvervoer in de gemeente	27%	15%
Stoepen	27%	20%
Bewegingscentrum 55plus	11%	2%

Bron: Ontwikkelingen in Welzijn en Gezondheid (2008)

Ambitie 5.2: Meedoen

Mensen met beperkingen kunnen volwaardig meedoen aan en in de samenleving. In 2010 is de leefsituatie in wijken en buurten voor mensen met beperkingen verbeterd op de onderdelen: acceptatie en participatie in de wijk en vereenzaming.

Doelstellingen:

- In 2010 kunnen mensen met beperkingen gemakkelijker meedoen aan wijkactiviteiten (sociaal cultureel werk, sport, e.d.) en voelen zij zich daarbij ook welkom;
- In 2010 is het sociaal isolement onder mensen met beperkingen naar verhouding niet verder toegenomen.

Deelname aan activiteiten

Mensen met een beperking hebben niet meer of minder dan mensen zonder beperking behoefte aan deelname aan wijkactiviteiten. Zij vinden het prettig wanneer ze buurtgenoten (oppervlakkig) kennen en groeten en maken graag een praatje met buurtbewoners als dat zo uitkomt. Voor mensen met een verstandelijke beperking geldt dat de meerderheid het liefst met mensen omgaat die ook een verstandelijke beperking hebben^j. Mensen met een verstandelijke beperking hebben behoefte aan activiteiten met de eigen doelgroep en minder behoefte aan deelname aan reguliere activiteiten. Dit geldt zowel voor sport als ontmoeten.

Mensen met fysieke beperkingen kennen drempels als toegankelijkheid van accommodaties, problemen met vervoer en financiële drempels bij het meedoen aan activiteiten. Het Sociaal Cultureel Werk leidt mensen met beperkingen toe naar activiteiten in de wijk, uiteraard voor zover zij hier behoefte aan hebben. De afdeling Sport en Recreatie heeft sinds 2009 een Sportcoach gericht op verbetering van deelname aan (reguliere) sportactiviteiten^g.

Sociale contacten

Het aantal bewoners dat zelden of nooit familie, vrienden of goede bekenden ontmoet is tussen 2006 en 2008 licht toegenomen van één naar twee procent. Onder mensen (en ouderen) met een beperking is dit aantal hoger en ook sterker toegenomen: van vier naar elf procent. Toch is onder alle groepen het aantal inwoners dat zélf vindt te weinig sociale contacten te hebben ongeveer gelijk gebleven.

Afbeelding 23: Sociale contacten onder mensen met een beperking

	2006	2008	Toe- (+) afname (-)
% mensen dat aangeeft te weinig sociale contacten te hebben	7%	8%	
% mensen met een beperking dat aangeeft te weinig sociale contacten te hebben	15%	16%	
% ouderen met een beperking dat aangeeft te weinig sociale contacten te hebben	15%	13%	
% mensen dat aangeeft zelden of nooit familie of vrienden te ontmoeten	1%	2%	+
% mensen met een beperking dat aangeeft zelden of nooit familie of vrienden te ontmoeten	4%	11%	+
% ouderen met een beperking dat aangeeft zelden of nooit familie of vrienden te ontmoeten ⁷	5%	11%	+

Bron: Leefbaarheid en Veiligheid (2006), Ontwikkelingen in Welzijn en Gezondheid (2008)

Ambitie 5.3: Hulpaanbod

Het aanbod in ondersteunende zorg- en welzijnsdiensten (aan huis of op locatie) sluit aan op de vraag van de doelgroep.

Doelstellingen:

In 2010 weten mensen met beperkingen de weg naar hulp en ondersteuning te vinden. Dan:

- is hun zelfredzaamheid toegenomen. Ze leren om te gaan met hun problemen en weten wat ze zelf kunnen doen om deze (mee) op te lossen;
- vinden zij dat ze goed geholpen worden.

Bekendheid ondersteuningsmogelijkheden

In 2008 weet ongeveer 40 procent van de inwoners waar ze terecht kunnen voor hulp of ondersteuning⁸. De bekendheid met ondersteuningsmogelijkheden ligt voor mensen met een beperking iets hoger. Ongeveer 45 procent van de mensen met beperkingen weet waar ze terecht kunnen voor hulp in de huishouding, woningaanpassing, rolstoel of scootmobiel^b. In 2006 was dit nog 37 procent. Wel willen mensen met een beperking die niet weten waar men terecht kan voor ondersteuningsmogelijkheden, vaker weten waar men hiervoor terecht kan. Ongeveer een kwart van de mensen wil weten waar men terecht kan voor ondersteuning van vrijwilligers en mantelzorgers, of het bestrijden van eenzaamheid.

Afbeelding 24: Bekendheid ondersteuningsmogelijkheden onder mensen met een beperking^{9/10}

	Ja, dat weet ik (waarschijnlijk) wel		Toe- (+) afname (-)	Nee, maar ik wil het wel weten		Toe- (+) afname (-)
	2007	2008		2007	2008	
Opgroei- en opvoedingsondersteuning	28%	28%		8%	8%	
Eenzaamheid	27%	30%		26%	23%	
Ondersteuning vrijwilligers	34%	41%	+	23%	25%	
Hulp huishouding	46%	61%	+	24%	19%	-
Woningaanpassing	42%	54%	+	23%	21%	
Rolstoel/scootmobiel	47%	55%	+	21%	15%	-
Informatie over sporten en bewegen		42%			21%	

Bron: Omnibus (2007), Ontwikkelingen in Welzijn en Gezondheid (2008)

Tevredenheid Wmo-loket

Van de mensen met een beperking die bekend zijn met het Wmo-loket, heeft 71 procent gebruik gemaakt van het Wmo-loket. Ruim zestig procent is tevreden over de informatie die het Wmo-loket verstrekt heeft^b.

⁷ De toe- of afname is niet significant vanwege een laag aantal respondenten.

⁸ Zie ook prestatieveld 3, ambitie 1.

⁹ Zie afbeelding 15 voor een vergelijking bekendheid ondersteuningsmogelijkheden totale bevolking 's-Hertogenbosch.

¹⁰ De toe- of afnames zijn niet significant vanwege lage aantallen respondenten.

Afbeelding 25: Bekendheid Wmo-loket onder mensen met een beperking (2008)

	Totale bevolking 's-Hertogenbosch	Mensen met beperking	Vershil (+/-) t.o.v. totaal
% dat bekend is met het Wmo-loket	17%	26%	+
% dat bekend is met het Wmo-loket dat gebruik heeft gemaakt van het Wmo-loket	16%	71%	+
% (zeer) tevreden over de informatie die het Wmo-loket heeft verstrekt	63%	62%	

Bron: Ontwikkelingen in Welzijn en Gezondheid (2008)

Zelfredzaamheid mensen met een beperking

De bekendheid van het ondersteuningsaanbod is toegenomen. De schaalscore voor zelfredzaamheid onder mensen met een beperking is echter gedaald. Van 7,1 in 2006 naar 6,4 in 2008. Dit komt voornamelijk doordat mensen met een beperking twee keer zo vaak aangeven het niet goed aan te kunnen.

Afbeelding 26: Stellingen met betrekking tot zelfredzaamheid (% mensen dat aangeeft het *oneens* te zijn met de stelling)

	Totale bevolking 's-Hertogenbosch		Toe- (+) Mensen met beperking		Toe- (+) afname (-)	Vershil (+/-) t.o.v. totaal
	2006	2008	2006	2008		
Ik kan alles goed aan	4%	4%	17%	34%	+	+
Ik kan prima voor mezelf opkomen	2%	2%	7%	10%		+
Ik weet mijn recht goed te halen	4%	3%	12%	14%		+
Schaalscore zelfredzaamheid	8,3	8,5	7,1	6,4	-	-

Bron: Leefbaarheid en Veiligheid (2006), Ontwikkelingen in Welzijn en Gezondheid (2008)

Prestatieveld 6: Individuele verstrekkingen

Ambitie 6.1: Toegankelijke voorzieningen

Algemene voorzieningen zijn voor iedereen toegankelijk.

Doelstellingen:

In 2010 wordt in totaal 5 procent minder dan in 2006 een beroep gedaan op individuele verstrekkingen (onderdeel vervoer). Dit resultaat is afhankelijk van de volgende ontwikkelingen:

- Het openbaar vervoer is rolstoeltoegankelijk;
- Er zijn meer senioren en seniorenpluswoningen;
- Er zijn pools voor scootmobielen en rolstoelen gerealiseerd.

Toegankelijkheid busvervoer voor mensen met een beperking

Samen met andere partijen werken we aan de uitvoering van een meerjarenplan voor het (rolstoel)toegankelijk maken van het busvervoer. De gehele busvoorraad is in 2007 vernieuwd en uitgerust met lage vloerbussen. Voor de rolstoeltoegankelijkheid is het van belang dat de bushaltes worden aangepast. Nog niet alle bushaltes zijn rolstoeltoegankelijk. Tot 2012 worden de belangrijkste bushaltes aangepast. Dat zijn er 177 in de gemeente. Op dit moment zijn er 25 bushaltes aangepast⁹.

Regiotaxi

De Regiotaxi¹¹ 's-Hertogenbosch is een aanvulling op het openbaar vervoer in de regio. De Regiotaxi rijdt van deur tot deur. Reizigers met een indicatie van de Wmo reizen tegen een voordeliger tarief dan andere reizigers. Inwoners die vanwege een beperking niet met het reguliere openbaar vervoer kunnen reizen, komen hiervoor in aanmerking. In 2008 hebben ongeveer 3.100 mensen een Wmo-vervoerspas. Dit zijn er 100 minder dan in 2006. Per maand maken ongeveer 1.550 pashouders gebruik van de Regiotaxi⁹. In 2006 waren dit nog 1.600 pashouders. Vanwege de vergrijzing en bezuinigingen in het AWBZ-ziekenvervoer stijgt het aantal mensen met beperkingen dat gebruik zal willen maken van de Regiotaxi. Op korte termijn verschijnen de resultaten van een eind 2009 gehouden klanttevredenheidsonderzoek onder gebruikers van de Regiotaxi.

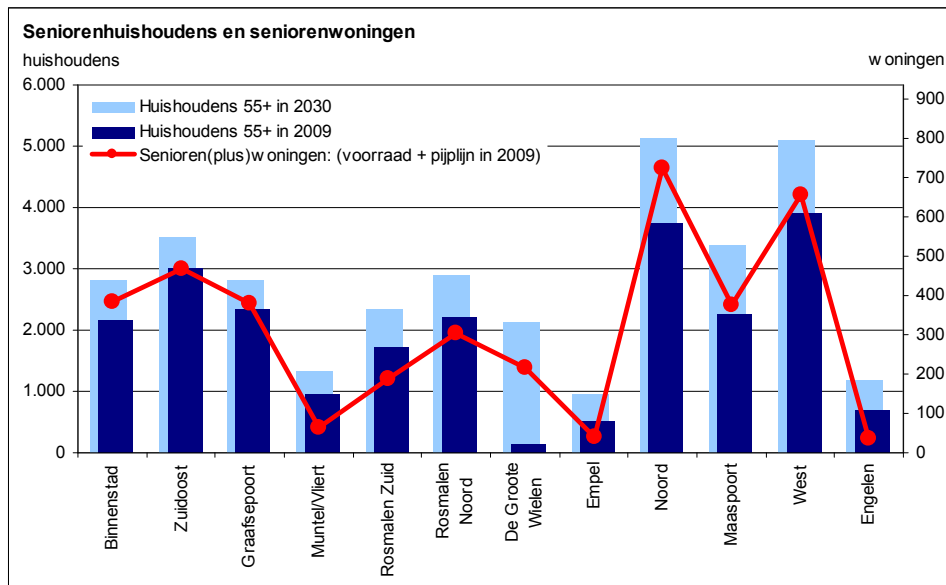
Seniorenhuisvesting

In de vorige Wmo monitor stond geschreven dat er 4.200 seniorenwoningen waren, waarvan 600 seniorenpluswoningen. Nu zijn er voor ouderen 3.800 seniorenwoningen¹² geregistreerd. Daarvan behoren er een kleine 900 tot de seniorenpluswoningen. Deze afname van het aantal seniorenwoningen heeft te maken met heroriëntatie van de woningportefeuille van woningcorporaties. Dat heeft ertoe geleid dat van een aantal woningen het label 'voor 55-plussers' is afgehaald. Deze woningen zijn in de huidige tijd niet meer zo geschikt voor ouderen^k. Het aanbod van seniorenwoningen staat niet overal in dezelfde verhouding tot de potentiële vraag. Dit geldt in het bijzonder voor Muntel/Vliert, Rosmalen, Empel en Engelen (zie afbeelding 27)ⁱ.

¹¹ De Regiotaxi is op 1 maart 2009 ingevoerd. Dit was voorheen de deeltaxi. Regiotaxi 's-Hertogenbosch is, net als de deeltaxi, bedoeld voor inwoners van de gemeenten 's-Hertogenbosch, Vught, Schijndel, Sint-Michielsgestel, Haaren, Heusden en Boxtel. Om met de Regiotaxi te reizen heeft men een Regiotaxipasje nodig.

¹² Het aantal van 3.800 seniorenwoningen is inclusief concrete nieuwbouwplannen.

Afbeelding 27: Seniorenhuishoudens en seniorenwoningen in 's-Hertogenbosch

Bron: Bevolkingsprognose 2009-2030 (2009)

Oplevering nieuwe zorgwoningen

Voor de Nota Wonen (2007) is een inschatting gemaakt van het benodigde aantal seniorenpluswoningen. In 2008/2009 zijn 137 seniorenpluswoningen opgeleverd, 86 zorgeenheden en 75 verpleegeenheden (zie afbeelding 21). Op diverse plaatsen zijn kleinschalige woonvormen voor dementerenden beschikbaar gekomen (Hooghe Clock, Noorderkroon, Geerke). In 2010 staat een nieuwe nota Ouderenhuisvesting voorbereid.

Rolstoeltoegankelijke woningen

Er zijn 55 rolstoelgeschikte woningen beschikbaar van sociale verhuurders^f. Dit zijn er 6 meer dan in 2006. Het zijn woningen die op grond van de Wmo zijn aangepast aan de behoeften van de bewoner(s). Het streven is om deze woningen na vertrek van de huidige bewoner(s) zoveel mogelijk beschikbaar te houden voor de doelgroep. Daarnaast is een aantal complexen van de sociale verhuurders rolstoeltoegankelijk, bijvoorbeeld doordat liften met elektrische schuifdeuren zijn aangepast. Om de woningen in deze complexen geschikt te maken voor bewoning door mensen in een rolstoel zijn nog wel aanpassingen nodig. Het is niet bekend hoeveel woningen daarnaast beschikbaar zijn in de commerciële sector.

Pools voor scootmobielen

De in het beleidsplan geformuleerde doelstelling om pools voor scootmobielen te realiseren dient te worden bijgesteld. Onderzoek heeft uitgewezen dat pools voor scootmobielen om veiligheidsredenen niet haalbaar zijn. Met het oog op kostenbesparing streven we ernaar zoveel mogelijk individuele verstrekkingen te herverstreken (in plaats van steeds nieuwe verstrekken). Bij scootmobielen bedraagt het herverstrekkingspercentage 75 procent^g.

Afbeelding 28: Aanbod voorzieningen voor mensen met een beperking

	2007	2009	Toe- (+) afname (-)
Aantal Wmo-pashouders	3.200	3.100	
Gemiddeld aantal Wmo-pasgebruikers per maand	1.600	1.550	
Aantal seniorenwoningen	3.600	2.900	
Aantal seniorenpluswoningen	600	900	
Aantal rolstoelgeschikte woningen van de sociale verhuurders	49	55	

Bron: Welzijn (2007), AmSZ (2007, 2009), Bevolkingsprognose 2009-2030 (2009)

Ambitie 6.2: Signalering en toeleiding

Iedereen die recht heeft op een individuele voorziening (en deze ook nodig heeft) maakt hiervan gebruik.

Doelstellingen:

- In de periode 2007-2010 is het aantal nieuwe gebruikers van individuele voorzieningen toegenomen met 10 procent;
- In 2010 is 80% van de inwoners tevreden over de kwaliteit van de dienstverlening.

Gebruikers individuele voorzieningen

In 2008 zijn bijna 2.600 nieuwe individuele voorzieningen toegekend aan mensen met een beperking. Er zijn bijna 600 woningaanpassingen gedaan en ruim 1.500 aanvragen voor hulp in het huishouden toegekend. Er zijn 321 nieuwe passen voor de Regiotaxi toegekend en 130 mensen hebben een scootmobiel gekregen^f. Het aantal toekenningen voor nieuwe individuele voorzieningen is sinds 2006 met bijna 900 toekenningen gestegen. Dit is een stijging van ruim 50 procent. Deze stijging wordt vooral veroorzaakt door de verstrekking van hulp bij het huishouden, wat met ingang van 2007 tot de gemeentelijke taken in het kader van de Wmo is gaan behoren.

Afbeelding 29: Aantal voor het eerst toegekende (woon)voorzieningen:

	2006	2008	Toe- (+) afname (-)
Regiotaxi	152	321	
Scootmobiel	86	130	+
Hulp bij Huishouding ¹³	733	1536	+
Woningaanpassing	323	276	-
Verhuizing en inrichting	176	127	-
Niet bouwkundige en woontechnische aanpassingen	142	116	-
Overige woonvoorzieningen	100	78	-

Bron: AmSZ (2006, 2008)

Gebruik, behoefte en tevredenheid individuele verstrekkingen

Van de inwoners van 's-Hertogenbosch weet ongeveer 40 procent waar ze terecht kunnen voor informatie, advies en ondersteuning¹⁴. Het gebruik van individuele verstrekkingen is niet alleen onder gebruikers, maar ook onder de bevolking van 's-Hertogenbosch onderzocht. De meeste behoefte is er aan een hulp in de huishouding: 13 procent heeft een hulp in de huishouding en nog eens 7 procent heeft hier behoefte aan. De gebruikers van de individuele verstrekkingen zijn het meest tevreden over de hulp in de huishouding: 80 procent van de gebruikers is tevreden^b.

¹³ Betreft meting uit 2007 in plaats van meting 2006.

¹⁴ Zie prestatieveld 3, ambitie 1.

Afbeelding 30: Gebruik en behoefte individuele verstrekkingen (2008)

	% maakt gebruik van individuele verstrekking	% wil gebruik maken van individuele verstrekking	% tevreden over individuele verstrekking
Regiotaxi	5%	4%	48%
Scootmobiel	1%	1%	46%
Speciale aanpassingen in de auto	1%	1%	53%
Speciale aanpassingen in de woning	4%	2%	78%
Rolstoel	1%	0%	59%
Hulp in de huishouding	13%	7%	81%

Bron: AmSZ (2006, 2008)

Tevredenheid over dienstverlening hulp bij het huishouden

In 2007 zijn de meeste mensen die gebruik maken van hulp bij het huishouden tevreden over de dienstverlening van de leveranciers. Men is vooral tevreden over de snelheid (71 procent), maar ook over de hulp zelf (60 procent) en de afhandelingstijd (63 procent)¹.

Afbeelding 31: Tevredenheid indicatiestelling en zorgleverancier

	2006
% (zeer) tevreden over de afhandelingstijd die zit tussen de indicatiestelling en het moment waarop de beschikking is afgegeven	63%
% (zeer) tevreden over de hulp of ondersteuning die door de zorgleverancier is/wordt geleverd	60%
% (zeer) tevreden over de snelheid waarmee de zorgleverancier de gevraagde zorg levert	71%

Bron: KTO AmSZ (2007)

Ambitie 6.3: Hulpaanbod

Realiseren van een sluitend proces van individuele verstrekkingen.

Doelstellingen:

- In 2010 is er een goed functionerend loket voor aanvragen van individuele verstrekkingen;
- In 2010 weet 75 procent van de burgers waar zij terecht kunnen voor informatie en advies over individuele verstrekkingen;
- In 2010 is 75 procent van de klanten tevreden over de afhandeling van de aanvraag.

Stedelijk Wmo-loket geopend

In januari 2007 is de gemeente gestart met integrale dienstverlening op het gebied van individuele verstrekkingen, schuldhulpverlening en diverse initiatieven binnen het armoedebeleid. Met het stedelijke Wmo-loket wordt de informatie- en adviesfunctie uitgebreid naar alle Wmo-terreinen. In juni 2008 is het stedelijke Wmo-loket geopend^f. Hier kunnen alle inwoners van 's-Hertogenbosch terecht met vragen over welzijn, zorg, woonvoorzieningen en inkomensondersteuning. Het is een centrale plaats waar zowel inwoners als aanbieders uniform, professioneel en onafhankelijk advies krijgen over alle Wmo-onderwerpen. Inwoners worden bij dit fysieke loket zoveel mogelijk in één keer geadviseerd en geholpen. Het Wmo-loket werkt actief aan het bevorderen van een goede samenwerking met alle maatschappelijke samenwerkingspartners in de stad en regio.

Gemiddeld komen er bij het Wmo-loket ongeveer 1.440 aanvragen per maand binnen; dat zijn er ongeveer 17.000 per jaar^f. Dit is een behoorlijke stijging ten opzichte van de nulmeting. Toen kwamen er per maand gemiddeld 140 aanvragen binnen. De aanvragen betreffen zowel aanvragen voor de Wmo, als voor de Bijzondere Bijstand.

Bekendheid ondersteuningsmogelijkheden

In 2008 wist ongeveer 40 procent van de inwoners waar ze terecht kunnen voor informatie en advies over individuele verstrekkingen (zie afbeelding 17). In 2007 was dit nog circa 30 procent. In 2010 vindt een nieuwe meting plaats. De tevredenheid over de afhandeling van de aanvraag wordt in 2010 voor het eerst onderzocht.

Prestatieveld 7, 8 & 9: Samenhangende ondersteuning voor bijzondere groepen

Wij willen dat alle inwoners naar vermogen volwaardig deelnemen aan de samenleving. Er zijn echter groepen inwoners die dit (tijdelijk) onvoldoende kunnen vanwege psychiatrische, psychosociale en/of verslavingsproblemen. We willen voorkomen dat mensen tot deze bijzondere groepen¹⁵ gaan behoren. Daarom willen we bijdragen aan het voorkomen van psychische of verslavingsproblemen. Als deze problemen toch ontstaan, mogen ze niet verergeren of leiden tot problemen met bijvoorbeeld wonen, financiën, werk of sociale contacten.

Om bijzondere groepen te helpen is een sluitend zorg- en ondersteuningsaanbod nodig in de vorm van een keten van hulpactiviteiten door verschillende organisaties. Het doel daarvan is dat bijzondere groepen weer zelfredzaam worden en waar mogelijk weer maatschappelijk participeren. Zo willen we ook voorkomen dat deze groepen overlast in hun omgeving veroorzaken. Ten slotte moet de samenleving als zodanig openstaan voor mensen die afwijken van de norm.

Er is geen tussentijds onderzoek verricht op het gebied van bijzondere groepen. Dit wordt in 2010 gedaan. De GGD Hart voor Brabant heeft eind 2009 een gezondheidsonderzoek gehouden. Deze gegevens waren nog niet beschikbaar met het schrijven van deze monitor. In de volgende Wmo monitor komen de resultaten van het GGD gezondheidsonderzoek en van eigen te verrichten onderzoeken naar bijzondere groepen. Dan kunnen we zowel middels kwantitatief als kwalitatief onderzoek aangeven in hoeverre de beoogde doelen zijn behaald.

Ambitie 7.1: Preventie

Het leveren van een bijdrage aan het voorkomen van psychische/psychosociale en/of verslavingsproblemen.

Doelstellingen:

- In 2010 is het aandeel mensen met enkelvoudige psychische/psychosociale en/of verslavingsproblemen niet toegenomen;
- In 2010 is het aandeel mensen met ernstige psychische/psychosociale en/of verslavingsproblemen niet toegenomen;
- In 2010 is het aandeel mensen met meervoudige problematiek (ernstige psychische/psychosociale en/of verslavingsproblemen en problemen op twee of meer levensgebieden) niet toegenomen.

Bewoners met psychische problemen

In 2005 had 18 procent van de inwoners van 's-Hertogenbosch te maken met psychische problematiek¹⁶. Deze mensen voelen zich op een of andere wijze psychisch ongezond. Ruim 3 procent voelt zich ernstig psychisch ongezond. Van de totale bevolking van 's-Hertogenbosch heeft ruim 7 procent moeite met sociale relaties en de omgang met anderen^m. Deze problemen kunnen bijdragen aan het ontstaan van meervoudige problematiek.

¹⁵ Mensen horen bij bijzondere groepen wanneer er sprake is van ernstige psychiatrische, psychosociale en/of verslavingsproblemen; er tevens sprake is van problemen op meerdere levensgebieden én men is niet in staat de problemen zelf of met hulp van de omgeving op te lossen.

¹⁶ Psychische gezondheid wordt gemeten aan de hand van de RAND Mental Health Inventory (MHI). De MHI meet de algemene psychische gezondheidstoestand van een bevolking. Dit wordt bepaald door de balans tussen de mate van positieve en negatieve gevoelens. Bron: www.nationaalkompas.nl.

Afbeelding 32: Psychische problematiek

	2005
% psychisch gezond	82%
% psychisch licht ongezond	11,5%
% psychisch matig ongezond	3,5%
% psychisch ernstig ongezond	3,1%
% mensen dat problemen ervaart op het gebied van relatie met voor hun belangrijke personen	7,5%
% mensen dat problemen ervaart op het gebied van contact met anderen	7,4%
Aantal mensen in 's-Hertogenbosch met meervoudige psychische/psychosociale en/of verslavingsproblemen (2008)	3.100

Bron: GGD Gezondheidsenquête (2005), analyse zorggebruik bijzondere groepen (2008)

Drugsgebruik

Wat betreft verslavingsproblematiek zijn alleen gegevens beschikbaar over het aandeel gebruikers in de regio Hart voor Brabant. Ongeveer 14 procent van de inwoners van Hart van Brabant drinkt overmatig; ongeveer 3 procent gebruikt softdrugs. Het aantal harddrugsgebruikers is klein: nog geen half procent gebruikt harddrugs, zoals cocaïne en XTC^m. Het is onduidelijk welke gebruikers kampen met enkelvoudige en ernstige problematiek. In de toekomst zal hier in onderzoek rekening mee worden gehouden. Op basis van nieuwe onderzoeksgegevens kan in de volgende Wmo monitor geconcludeerd worden of het aandeel alcohol- en drugsgebruikers is veranderd, en of er een relatie wordt gevonden tussen gebruikers en enkelvoudige of ernstige problematiek.

Afbeelding 33: Drugs- en alcoholgebruik

	2005
% mensen dat afgelopen 4 weken cannabis heeft gebruikt	3%
% mensen dat afgelopen 4 weken XTC of MDMA heeft gebruikt	0,3%
% mensen dat de afgelopen 4 weken cocaïne heeft gebruikt	0,3%
% overmatige drinkers (mannen: 21> glazen per week, vrouwen: 14> glazen per week)	14%

Bron: GGD Gezondheidsenquête (2005)

Meervoudige problemen

In de regio 's-Hertogenbosch rekenen we ca. 3.100 personen tot de bijzondere groepen^p. Dit is ongeveer 2 procent van de bevolking. Het gaat om verslaafden, daklozen, mensen met psychiatrische klachten, zorgmijders en multiprobleemgezinnen. Zij hebben tevens problemen op meerdere terreinen, zoals huisvesting, financiën of dagbesteding.

Afbeelding 34: Psychische problematiek

	2008
Aandeel mensen met meervoudige psychische/psychosociale en/of verslavingsproblemen	3.100

Bron: Analyse zorggebruik bijzondere groepen (2008)

Ambitie 7.2: Naar vermogen functioneren

Bijzondere groepen functioneren zo zelfstandig mogelijk en nemen naar vermogen weer deel aan de samenleving zonder dat zij als gevolg van hun situatie overlast voor hun omgeving veroorzaken.

Doelstellingen:

- In 2010 vindt 50 procent van de personen die behoren tot de bijzondere groepen en hiervoor ondersteuning hebben ontvangen zich in een stabiele woon-, inkomens- en maatschappelijke positie;
- In 2010 is 50 procent van de personen die behoren of behoorden tot de bijzondere groepen en hiervoor ondersteuning hebben ontvangen, maatschappelijk actief in de vorm van (vrijwilligers)werk, dagbesteding, sociale activering of opleiding/cursus;
- In 2010 ervaren burgers minder overlast van bijzondere groepen.

Overlast van bijzondere groepen

In 2008 ervaaarde 13 procent van de inwoners van 's-Hertogenbosch op enige manier overlast van dronken mensen op straat, drugsoverlast of overlast van zwervers of daklozen^a. Dit is ongeveer hetzelfde als in 2006. Bewoners in de aandachtsgebieden ervaren iets meer overlast. Dit komt met name doordat zij vaker geconfronteerd worden met drugsoverlast.

Afbeelding 35: Ervaren overlast

	Totale bevolking 's-Hertogenbosch		GSB-aandachtsgebieden.		Verschil (+/-) stad-GSB
	2006	2008	2006	2008	
% dat vaak geconfronteerd wordt met dronken mensen op straat	6%	6%	8%	8%	
% mensen dat vaak geconfronteerd wordt met drugsoverlast	8%	8%	17%	16%	+
% mensen dat vaak overlast van daklozen/zwervers ervaart	5%	2%	5%	4%	
% mensen dat vaak overlast ervaart	12%	13%	19%	21%	+

Bron: Leefbaarheid en Veiligheid (2006, 2008)

Ambitie 7.3: Sluitend ondersteuningsaanbod

Er is een rond de cliënt georganiseerd sluitend zorg- en ondersteuningsaanbod.

Doelstellingen:

- In 2010 is 50 procent van de mensen die behoren tot de bijzondere groepen bekend (in beeld) bij de hulpverlening en 80 procent hiervan is doorgeleid naar de hulpverlening;
- In 2010 heeft 90 procent van de aangemelde personen die behoren tot de bijzondere groepen een compleet ondersteuningsaanbod ontvangen en minimaal 80 procent van de doelgroep is tevreden over dit aanbod;
- In 2010 is bij minimaal 75 procent van de personen één jaar na afloop van het hulpverleningstraject het bereikte niveau van zelfstandig functioneren en/of participeren behouden. Bij minimaal 60 procent is dit na twee jaar nog het geval.

Doelstellingen bijzondere groepen

Afbeelding 36 laat zien op hoeveel mensen de verschillende doelstellingen betrekking hebben. Als deze aantallen in 2010 worden gehaald zijn de doelstellingen bereikt.

Afbeelding 36: Doelstellingen voor bijzondere groepen in 2010

Centrum voor Trajecten en Bemoeizorg

In februari 2008 is het Centrum voor Trajecten en Bemoeizorg (CvTB) van start gegaan. Het CvTB is een samenwerkingsverband van Juvans, Reinier van Arkelgroep, Stichting Maatschappelijke Opvang (SMO) en Novadic-Kentron. Het CvTB zien we als de spin in het web voor hulp aan bijzondere doelgroepen. Medewerkers van de vier organisaties die werken vanuit het CvTB zoeken cliënten actief op (onderdeel bemoeizorg), en dragen zorg voor een samenhangend plan van aanpak. Het CvTB brengt ook andere betrokkenen en uitvoerende organisaties bij elkaar en zorgt ervoor dat er één regievoerder is die de gehele aanpak coördineert. Ook nazorg maakt onderdeel uit van de aanpak. In de eerste jaren is vooral geïnvesteerd in de kwaliteit van de samenwerking en trajecten. In 2008 hebben 143 cliënten een compleet ondersteuningsaanbod ontvangen.

De instellingen die zich bezig houden met hulp aan bijzondere groepen hebben ieder hun eigen registratiesysteem. Daardoor is het moeilijk een goed beeld te krijgen van het traject wat de doelgroep aflegt. Het CvTB maakt een nieuw registratiesysteem dat op termijn goed inzicht gaat bieden in de cliëntenstroom van bijzondere groepen. De nieuwe werkwijze wordt nog niet lang genoeg gehanteerd om al iets te kunnen zeggen over de resultaten ervan. Er zijn eenvoudigweg nog onvoldoende hulpverleningstrajecten die zijn aangevangen op basis van de nieuwe integrale werkwijze al compleet afgerond.

Ambitie 7.4: Samenleven in de wijk

De 'actieve samenleving' verwelkomt bijzondere groepen en ondersteunt hen bij het (opnieuw) participeren in de samenleving.

Doelstellingen:

- In 2010 is meer dan een kwart van de voorzieningen in 's-Hertogenbosch op de gebieden welzijn, vrije tijd en sport ingericht op bijzondere groepen;
- In 2010 zijn meer inwoners actief in de ondersteuning van bijzondere groepen.

Eventuele drempels in beeld gebracht

Alle voorzieningen zijn in principe ook toegankelijk voor bijzondere groepen. Eventuele problemen op dat punt hebben dus niet zozeer betrekking op de officiële toegankelijkheid, maar op de (ervaren) laagdrempeligheid van voorzieningen. Tot nu toe zijn er geen duidelijke signalen vanuit de doelgroep gekomen dat voorzieningen niet toegankelijk zijn. Bezuinigingen in de zorg (Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten) van de afgelopen jaren, maken het belangrijker dat bijzondere groepen gebruik maken van algemene voorzieningen⁹.

Vrijwilligers bijzondere groepen

In totaal zijn ruim 600 inwoners actief in de ondersteuning aan bijzondere groepen⁹. Zij werken bijvoorbeeld mee in het sociaal restaurant, bij de maatschappelijke opvang voor dak- en thuislozen of maatjesprojecten voor volwassenen (Vriendendienst). In de volgende Wmo monitor brengen we opnieuw in beeld hoeveel inwoners zich vrijwillig inzetten voor deze groepen.

Inwonersinitiatieven

In 2007 bestonden er drie inwonersinitiatieven die zich inzetten voor bijzondere groepen, namelijk Trefpunt Oost, Steunpunt Zelfhulp en De Ambachtshoeve. Deze voorzieningen zijn er ook nu nog. Naast deze initiatieven zijn er nog verschillende organisaties die dagbesteding bieden aan bijzondere groepen in het kader van sociale activering. Dit zijn: S.O.S. Rommelmarkt, het Pastoraal Uitzendbureau, de Vincentiusvereniging, de Zelfkrant, het Computerhuis, Stichting Werkcarrousel en de Voedselbank.

Bronvermelding

- ^a Bron: Leefbaarheid en Veiligheid (2008)
- ^b Bron: Ontwikkelingen in Welzijn en Gezondheid (2008)
- ^c Bron: Jeugd en Onderwijsmonitor (2008)
- ^d Bron: Begroting 2010 (2009)
- ^e Bron: Afdeling Jeugd en Onderwijs, gemeente 's-Hertogenbosch
- ^f Bron: Afdeling AmSZ, gemeente 's-Hertogenbosch
- ^g Bron: Afdeling Welzijn, gemeente 's-Hertogenbosch
- ^h Bron: Divers
- ⁱ Bron: Bevolkingsprognose 2009-2030 (2009)
- ^j Bron: Klanttevredenheid Wmo – Onderzoek onder mensen met een beperking (DSP-Groep) (2008)
- ^k Bron: Afdeling Wonen en Grondzaken, gemeente 's-Hertogenbosch
- ^l Bron: Klanttevredenheidsonderzoek AmSZ (2007)
- ^m Bron: GGD Gezondheidsenquête volwassenen (2005)
- ⁿ Bron: Behoeftte en tevredenheidsonderzoek Mantelzorg (2008)
- ^o Bron: Vrijwilligerswerk in 's-Hertogenbosch (2008)
- ^p Bron: Analyse zorggebruik bijzondere groepen (2008)
- ^q Bron: Afdeling Openbare ruimte en Verkeer, gemeente 's-Hertogenbosch